॥श्रीकृष्णाय नमः॥॥श्रीगोपिजनवल्लभाय नमः॥

अथ श्रीभगवतः पुरुषोत्तमस्य ज्येष्ठाभिषेक कर्तुं

ज्येष्ठाभिषेक मन्त्र भागः

(सुवर्णघरमानुवाक पुरुषसूक्तेन च सहितः)
(शान्ति मन्त्र – तैत्तिरीय आरण्यक १.३.१.१; सुवर्णघरमानुवाक – तै.आ. १.३.११.२० - १.३.११.३२; पुरुषसूक्त – तै.आ. १.३.१२.३३ - १.३.१३.४१)

हरिः ॐ तच्छंयोरावृंणीमहे। गातुं यज्ञायं। गातुं यज्ञपंतये। दैवीं स्वस्तिरंस्तु नः। स्वस्तिर्मानुंषेभ्यः। ऊर्ध्वं जिंगातु भेषजम्। शं नों अस्तु द्विपदें। शं चतुंष्पदे॥ हरिः ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिंः॥

सुवर्णं घर्मं परिंवेद वेनम्। इन्द्रंस्यात्मानं दशधा चरंन्तम्। अन्तस्संमुद्रे मनंसा चरंन्तम्। ब्रह्माऽन्वंविन्दद्दशंहोतारमर्णे। अन्तः प्रविंष्टः शास्ता जनांनाम्। एकस्सन्बंहुधा विंचारः। शतꣳ शुक्राणि यत्रैकं भवंन्ति। सर्वे वेदा यत्रैकं भवंन्ति। सर्वे होतांरो यत्रैकं भवंन्ति। स मानंसीन आत्मा जनांनाम्॥

अन्तः प्रविंष्टः शास्ता जनांनाꣳ सर्वात्मा। सर्वाः प्रजा यत्रैकं भवंन्ति। चतुंर्होतारो यत्रं सम्पदं गच्छंन्ति देवैः। स मानंसीन आत्मा जनांनाम्। ब्रह्मेन्द्रंमग्निं जगंतः प्रतिष्ठाम्। दिव आत्मानꣳ सवितारं बृहस्पतिंम्। चतुंर्होतारं प्रदिशोऽनुंक्लृप्तम्। वाचो वीर्यं तपसाऽन्वंविन्दत्। अन्तः प्रविंष्टं कर्तारंमेतम्। त्वष्टांरꣳ रूपाणिं विकुर्वन्तं विपश्चिम्॥

अ॒मृत॑स्य प्रा॒णं य॒ज्ञमे॒तम्। चतु॑र्होतृणामा॒त्मानं॑ क॒वयो॒ निचि॑क्युः। अ॒न्तः प्रवि॑ष्टं क॒र्तार॑मे॒तम्। दे॒वाना॒ं बन्धु॒ निहि॑त॒ं गुहा॑सु। अ॒मृते॑न क्लृ॒प्तं य॒ज्ञमे॒तम्। चतु॑र्होतृणामा॒त्मानं॑ क॒वयो॒ निचि॑क्युः। श॒तं नि॒यु॒तः परि॑वेद॒ विश्वा॑ वि॒श्ववा॑रः। विश्व॑मि॒दं वृ॑णाति। इन्द्र॑स्या॒त्मा निहि॑त॒ः पञ्च॑होता। अ॒मृतं॑ दे॒वाना॒मायु॑ः प्र॒जाना॑म्॥

इन्द्र॒ꣳ॒ राजा॑नꣳ सवि॒तार॑मे॒तम्। वा॒योरा॒त्मानं॑ क॒वयो॒ निचि॑क्युः। र॒श्मिꣳ र॒श्मीना॒ं मध्ये॒ तप॑न्तम्। ऋ॒तस्य॑ प॒दे क॒वयो॒ निपा॑न्ति। य आ॑ण्डको॒शे भुव॑नं बि॒भर्ति॑। अनि॑र्भिण्ण॒ः सन्नथ॑ लो॒कान्, वि॒चष्टे॑। यस्या॑ण्डको॒शꣳ शुष्म॑मा॒हुः प्रा॒णमु॒ल्ब॑म्। तेन॑ क्लृ॒प्तोऽमृते॑ना॒हम॑स्मि। सु॒व॒र्णं कोश॒ꣳ॒ रज॑सा परी॑वृतम्। दे॒वाना॑ं वसु॒धानी॑ं वि॒राज॑म्॥

अ॒मृत॑स्य पू॒र्णां ताम॒ु क॒लां विच॑क्षते। पाद॒ꣳ॒ षड्ढो॑तु॒र्न किला॑ं विवित्से। येन॒र्तव॑ः पञ्च॒धोत क्लृ॒प्ताः। उ॒त वा॑ ष॒ड्धा मन॒सोत क्लृ॒प्ताः। तꣳ षड्ढो॑तारमृ॒तुभि॒ः कल्प॑मानम्। ऋ॒तस्य॑ प॒दे क॒वयो॒ निपा॑न्ति। अ॒न्तः प्रवि॑ष्टं क॒र्तार॑मे॒तम्। अ॒न्तश्च॒न्द्रम॑सि॒ मन॑सा॒ चर॑न्तम्। स॒हैव सन्त॒ं न विजा॑नन्ति दे॒वाः। इन्द्र॑स्या॒त्मानꣳ॑ श॒तधा चर॑न्तम्॥

इन्द्रो॒ राजा॒ जग॑तो॒ य ईशे॑। स॒प्तहो॑ता स॒प्तधा विक्लृ॑प्तः। परे॑ण॒ तन्तु॑ं परिषि॒च्यमा॑नम्। अ॒न्तरा॑दि॒त्ये मन॑सा॒ चर॑न्तम्। दे॒वाना॒ꣳ॒ हृद॑यं॒ ब्रह्माऽन्व॑विन्दत्। ब्रह्मै॒तद्ब्रह्म॑ण॒ उज्ज॑भार। अ॒र्क२ꣳश्चोत॑न्तꣳ सरि॒रस्य॒ मध्ये॑। आ यस्मि॑न्थ्स॒प्त पेर॑वः। मेह॑न्ति बहु॒लाग् श्रिय॑म्। ब॒ह्व॒श्वामि॑न्द्र॒ गोम॑तीम्

अच्युंतां बहुलाग् श्रियँम्। स हरिर्वसुवित्तंमः। पेरुरिन्द्रांय पिन्वते। बहृश्वामिंन्द्र गोमंतीम्। अच्युंतां बहुलाग् श्रियँम्। मह्यमिन्द्रो नियंच्छत। शतꣳशता अंस्य युक्ता हरीणाम्। अर्वाङायांतु वसुंभी रश्मिरिन्द्रः। प्रमꣳहंमाणो बहुलाग् श्रियँम्। रश्मिरिन्द्रस्सविता मे नियंच्छतु॥

घृतन्तेजो मधुंमदिन्द्रियम्। मय्ययमग्निर्दंधातु। हरिः पतङ्गः पंटरी सुपर्णः। दिविक्षयो नभंसा य एति। स न इन्द्रः कामवरं दंदातु। पञ्चांरं चक्रं परिंवर्तते पृथु। हिरंण्यज्योतिः सरिरस्य मध्यें। अजंस्रं ज्योतिर्नभंसा सर्पदेति। स न इन्द्रः कामवरं दंदातु। सप्त युंञ्जन्ति रथमेकंचक्रम्॥

एको अश्वो वहति सप्तनामा। त्रिनाभिं चक्रमजरमनर्वम्। येनेमा विश्वा भुवंनानि तस्थुः। भद्रं पश्यंन्त उपंसेदुरग्रें। तपो दीक्षामृषंयः सुवर्विदः। ततः, क्षत्रं बलमोजंश्च जातम्। तदस्मै देवा अभिसन्नंमन्तु। श्वेतꣳ रश्मिं बोभुज्यमांनम्। अपान्नेतारं भुवंनस्य गोपाम्। इन्द्रं निचिंक्युः परमे व्योमन्॥

रोहिंणीः पिङ्गला एकंरूपाः। क्षरंन्तीः पिङ्गला एकंरूपाः। शतꣳ सहस्राणि प्रयुतानि नाव्यानाम्। अयं यः श्वेतो रश्मिः। परि सर्वमिदं जगंत्। प्रजां पशून्धनांनि। अस्माकं ददातु। श्वेतो रश्मिः परि सर्वं बभूव। सुवन्मह्यं पशून्, विश्वरूपान्। पतङ्गमक्तमसुंरस्य मायया॥

हृदा पंश्यन्ति मनंसा मनीषिणंः। समुद्रे अन्तः कवयो विचंक्षते। मरीचीनां पदमिंच्छन्ति वेधसः। पतङ्गो वाचं मनंसा बिभर्ति। तां गन्धर्वोऽवदद्गर्भे अन्तः। तां द्योतंमानाग् स्वर्यं मनीषाम्। ऋतस्यं पदे कवयो निपांन्ति। ये

ग्राम्याः पशवों विश्वरूंपाः। विरूंपास्सन्तों बहुधैकंरूपाः। अग्निस्ताꣳ अग्रे प्रमुंमोक्तु देवः॥

प्रजापंतिः प्रजयां संविदानः। वीतꣳ स्तुंकेस्तुके। युवमस्मासु नियंच्छतम्। प्रप्रं यज्ञपंतिन्तिर। ये ग्राम्याः पशवों विश्वरूंपाः। विरूंपास्सन्तों बहुधैकंरूपाः। तेषा सप्तानामिह रन्तिंरस्तु। रायस्पोषांय सुप्रजास्त्वायं सुवीर्यांय। य आंरण्याः पशवों विश्वरूंपाः। विरूंपास्सन्तों बहुधैकंरूपाः॥

वायुस्ताꣳ अग्रे प्रमुंमोक्तु देवः। प्रजापंतिः प्रजयां संविदानः। इडांयै सृप्तं घृतवंच्चराचरम्। देवा अन्वंविन्दन्गुहांहितम्। य आंरण्याः पशवों विश्वरूंपाः। विरूंपास्सन्तों बहुधैकंरूपाः। तेषाꣳ ंसप्तानामिह रन्तिंरस्तु। रायस्पोषांय सुप्रजास्त्वायं सुवीर्यांय॥

सहस्रंशीर्षा पुरुंषः। सहस्राक्षस्सहस्रंपात्। स भूमिं विश्वतों वृत्वा। अत्यंतिष्ठद्दशाङ्गुलम्। पुरुंष एवेदꣳ सर्वम्ं। यद्भूतं यच्च भव्यम्ं। उतामृंतत्वस्येशांनः। यदन्नेंनातिरोहंति। एतावांनस्य महिमा। अतो ज्यायाग्ंश्च पूरुंषः॥

पादोंऽस्य विश्वां भूतानिं। त्रिपादंस्यामृतं दिवि। त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुंषः। पादोंऽस्येहाभंवात्पुनंः। ततो विश्वङ्व्यंक्रामत्। साशनानशने अभि। तस्मांद्विराडंजायत। विराजो अधि पूरुंषः। स जातो अत्यंरिच्यत। पश्चाद्भूमिमथों पुरः॥

यत्पुरुषेण हविषा। देवा यज्ञमतन्वत। वसन्तो अस्यासीदाज्यम्। ग्रीष्म इध्मः शरद्धविः। सप्तास्यासन्परिधयः। त्रिस्सप्त समिधः कृताः। देवा यद्यज्ञं तन्वानाः। अबध्नन्पुरुषं पशुम्। तं यज्ञं बर्हिषि प्रौक्षन्न्। पुरुषं जातमग्रतः॥

तेन देवा अयजन्त। साध्या ऋषयश्च ये। तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः। संभृतं पृषदाज्यम्। पशूस्ताश्चक्रे वायव्यान्। आरण्यान्ग्राम्याश्च ये। तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः। ऋचस्सामानि जज्ञिरे। छन्दाꣳसि जज्ञिरे तस्मात्। यजुस्तस्मादजायत॥

तस्मादश्वा अजायन्त। ये के चोभयादतः। गावो ह जज्ञिरे तस्मात्। तस्माज्जाता अजावयः। यत्पुरुषं व्यदधुः। कतिधा व्यकल्पयन्। मुखं किमस्य कौ बाहू। कावूरू पादावुच्येते। ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीत्। बाहू राजन्यः कृतः॥

ऊरू तदस्य यद्वैश्यः। पद्भ्याꣳ शूद्रो अजायत। चन्द्रमा मनसो जातः। चक्षोस्सूर्यो अजायत। मुखादिन्द्रश्चाग्निश्च। प्राणाद्वायुरजायत। नाभ्या आसीदन्तरिक्षम्। शीर्ष्णो द्यौस्समवर्तत। पद्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रात्। तथा लोकाꣳ अकल्पयन्॥

वेदाहमेतं पुरुषं महान्तम्। आदित्यवर्णं तमसस्तु पारे। सर्वाणि रूपाणि विचित्य धीरः। नामानि कृत्वाऽभिवदन्, यदास्ते। धाता पुरस्ताद्यमुदाजहार। शक्रः प्रविद्वान्प्रदिशश्चतस्रः। तमेवं विद्वानमृत इह भवति। नान्यः पन्था

अय॑नाय विद्यते। य॒ज्ञेन॑ य॒ज्ञम॑यजन्त दे॒वाः। तानि॒ धर्मा॑णि प्रथ॒मान्या॑सन्। ते ह॒ नाकं॑ महि॒मान॑स्सचन्ते। यत्र॒ पूर्वे॑ सा॒ध्यास्सन्ति॑ दे॒वाः॥

अ॒द्भ्यस्संभू॑तः पृथि॒व्यै रसा᳚च्च। वि॒श्वक॑र्मण॒ः सम॑वर्त॒ताधि॑। तस्य॒ त्वष्टा॑ वि॒दध॑द्रू॒पमे॑ति। तत्पुरु॑षस्य॒ विश्व॒माजा॑न॒मग्रे᳚। वेदा॒हमे॒तं पुरु॑षं म॒हान्त᳚म्। आ॒दि॒त्यव॑र्णं॒ तम॑स॒ः पर॑स्तात्। तमे॒वं वि॒द्वान॒मृत॑ इ॒ह भ॑वति। नान्यः पन्था॑ विद्य॒तेऽय॑नाय। प्र॒जाप॑तिश्चरति॒ गर्भे॑ अ॒न्तः। अ॒जाय॑मानो बहु॒धा विजा॑यते॥

तस्य॒ धीरा॒ः परि॑जानन्ति॒ योनि᳚म्। मरी॑चीनां प॒दमि॑च्छन्ति वे॒धस॑ः। यो दे॒वेभ्य॒ आत॑पति। यो दे॒वानां᳚ पु॒रोहि॑तः। पूर्वो॒ यो दे॒वेभ्यो॑ जा॒तः। नमो॑ रु॒चाय॒ ब्राह्म॑ये। रुचं॑ ब्रा॒ह्मं ज॒नय॑न्तः। दे॒वा अग्रे॒ तद॑ब्रुवन्। यस्त्वै॒वं ब्रा᳚ह्म॒णो वि॒द्यात्। तस्य॑ दे॒वा अस॒न्वशे᳚। ह्रीश्च॑ ते ल॒क्ष्मीश्च॒ पत्न्यौ᳚। अ॒हो॒रा॒त्रे पा॒र्॒श्वे। नक्ष॑त्राणि रू॒पम्। अ॒श्विनौ॒ व्यात्त᳚म्। इ॒ष्टं म॑निषाण। अ॒मुं म॑निषाण। सर्वं॑ मनिषाण॥

अमृताभिषेकोस्तु। हरिः ॐ शान्ति॒ः शान्ति॒ः शान्ति॑ः॥

॥इति शुभम्॥